Kasvuyrittäjyyden ekosysteemin toimivuuden mittaaminen

12.12.2017

Yritysten kasvu on tällä hetkellä useimpien maiden elinkeinopolitiikan keskiössä. Kuitenkin olemassa olevat viitekehykset elinkeinopolitiikkaan ja sen vaikutuksiin eivät tarjoa sopivaa lähestymistapaa. Alkuvaiheen yrityksille luotu suotuisa ympäristö ei ole välttämättä johtanutkaan nopean kasvun yritysten syntyyn. Erilaisilla tuilla on todettu olevan vain rajallisia vaikutuksia, ainakin aloitusvaiheen jälkeen. Erilaisten julkisten tukien hyödyllisyyttä onkin useissa tutkimuksissa kyseenalaistettu. Viime aikoina erityisesti ekosysteemi -lähestymistapaa on kehitelty vastaamaan haasteeseen tunnistaa ja arvioida tukien ja avustusten aikaan saamia vaikutuksia.

Kasvuyrittäjyyden ekosysteemi ja sen toimivuuden mittaaminen

Ekosysteemi kuvaa holistista lähestymistapaa, jossa korostuu yritystoimijoiden, resurssien tarjoajien ja näiden yhdistäjien yhteistyö. Lisäksi ekosysteeminen lähestymistapa kattaa yleisen yrittäjyysympäristön. Ekosysteemi-lähestymistavassa korostetaan myös erilaisten mittareiden kehittämistä ja niiden hyödyntämistä ekosysteemin toimivuuden arvioinnissa. Mittarien avulla kyetään määrittämään ekosysteemin vahvuudet ja heikkoudet sekä lisäksi tunnistamaan erilaisten interventioiden vaikutuksia. Hyvällä mittaristolla mitataan niin ekosysteemin panoksia kuin sen toimivuuden tuloksiakin.

Isenberg (2010) on kehittänyt analyysimallin, jossa on yhdeksän osatekijää: valtiojohdon politiikka, säädösympäristö, lokaalit ja globaalit markkinat, rahoitus ja talous, kulttuuri, inhimillinen pääoma ja työvoima, koulutus ja valmennus, yliopistot ja korkeakoulut katalyytteina sekä mentorit, neuvonantajat ja tukijärjestelmät. Nämä muodostivat tehdyssä tutkimuksessa kasvuyrittäjyyden ekosysteemin.

Etelä-Pohjanmaan kasvuyrittäjyyden ekosysteemiä arvioitiin ja mitattiin monilla menetelmillä. Ensimmäisenä haastateltiin ekosysteemin toimijoita ja pyrittiin heidän arvioidensa perusteella muodostamaan kuvaa ekosysteemin toimivuudesta. Seuraavaksi pyrittiin määrällisillä mittareilla mittamaan ekosysteemin toimivuutta. Tätä varten etsittiin erilaisia indikaattoreita, joiden kautta muodostetiin kuvaa ekosysteemin toimivuudesta maakunnassa. Lisäksi toimivuutta arvioitiin kyselyllä GrowUp-kasvuyrityskilpailuun osallistuneille yrityksille sekä kyselyllä yritysten hallitustyöskentelystä.

Kasvuyrittäjyyden ekosysteemin toimivuus

määrällisillä mittareilla mitattuna

Ekosysteemin toimivuutta mitattiin seuraavilla mittareilla:
1) tiheys, jossa indikaattoreina ovat uudet ja nuoret yritykset, kasvuyritykset, kasvuyritysten työllistävyys sekä toimialojen tiheys,
2) sujuvuus, jota indikoitiin väestön liikkuvuudella/muuttoliikkeellä, ammatillisella liikkuvuudella ja työntekijöiden ja työpaikkojen yhteensopivuudella,
3) liitettävyydellä, jota indikoivat sellaiset kuin yhteydet ohjelmien ja resurssien välillä sekä ns. alueella vaikuttavat dealmarkerit,
4) monimuotoisuus, josta indikaattoreina käytettiin taloudellista monipuolisuutta ja taloudellista liikkuvuutta. Lisäksi mitattiin kahta Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiasta nostettua indikaattoria: yritysten kansainvälistyminen, jota mitattiin yritysten viennillä ja yritysten uudistumiskyky, jota mitattiin t&k-panostuksilla.

Etelä-Pohjanmaan maakunnassa on nuorten alle viisi vuotta toimineiden yritysten määrät olleet vuoden 2012 jälkeen laskevia ja määrä on jatkanut laskuaan, vaikka vertailumaakunnissa käänne parempaan on tapahtunut vuoden 2014 jälkeen. Kasvuyrittäjyyden ekosysteemi ei tämän perusteella mitenkään erityisen hyvin ole kyennyt tukemaan alkavia ja nuoria yrityksiä selviytymään. Taloudellisella suhdanteella ei ollut suoraa vaikutusta tähän kehitykseen. Alkavien yritysten määrät ovat myös olleet laskussa. Lisäksi vuoteen 2014 asti Etelä-Pohjanmaalla oli enemmän kasvuyrityksiä suhteessa yrityskantaan kuin muualla Suomessa, mutta vuodesta 2015 on maakunta jäänyt jälkeen kasvuyritysten määrässä. Toimintaympäristö ei ole tukenut yritysten kasvua, eikä myöskään kasvuyrittäjyyden ekosysteemi ole kyennyt siihen. Taloudellisilla suhdanteilla ei ollut myöskään tähän suoraa vaikutusta.

Kasvuyrittäjyyden ekosysteemi vaikuttaisi olevan toimiva toimialojen tiheyden suhteen eli toimialajakauma Etelä-Pohjanmaalla on hyvin samankaltainen kuin vertailumaakunnissa Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Keski-Suomessa. Etelä-Pohjanmaa on kuitenkin edelleen varsin luonnonvaralähtöinen maakunta. Palveluyritysten määrä ohitti maatalous, metsätalous ja kalatalous-toimialan vuonna 2015 yritysten lukumäärässä, vaikka edelleen maakunnassa on vähemmän palvelualan yrityksiä kuin muualla Suomessa keskimäärin.

Kaikkein merkittävin asia on, että Etelä-Pohjanmaan muuttoliike on ollut pitkään lähtövoittoista. Tässä suhteessa ekosysteemi tai muutkaan rakenteet maakunnassa eivät ole erityisen hyvin toimivia. Muuttotappiosta johtuen kasvuyrityksillä tulee olemaan vaikeuksia löytää työvoimaa ja henkilöstöstä tulee monelle yritykselle kasvun este. Korkea työllisyys ei ole hyvä asia tilanteessa, jossa maakunnan väkiluku vähenee, mutta kasvua tavoittelevien yritysten määrä lisääntyy. Koulutusasteittainen tarkastelu antaa sen sijaan positiivisen kuvan kehittymisestä. Koulutus ja toimialarakenne vastaavat suhteellisen hyvin toisiaan. Kuitenkin ylemmän korkeakouluasteen suorittaneiden suhteellisen pieni osuus heijastuu yrityksiin haasteena saada osaavaa työvoimaa, mikä puolestaan saattaa aiheuttaa merkittävän kasvun esteen. Tässä tilanteessa on kuitenkin myös pohdittava digitalisaation vaikutuksia tulevaisuudessa ammattien tehtäväprofiileihin.

Etelä-Pohjanmaa on pienyritysvaltaista. Lisäksi teollisuus on alihankintaan painottunutta. Tästä syystä maakunnassa on suhteellisen vähän varsinaisesti T&K-henkilöstöä. Lisäksi Etelä-Pohjanmaalla t&k-

henkilöstön määrä on ollut laskeva jo vuodesta 2012. Tutkimustyövuosilla mitattuna tutkimus- ja kehittämistoiminta on kuitenkin lisääntynyt vuonna 2015 edelliseen vuoteen verrattuna hivenen. Yrityksissä on siis henkilöstön määrän vähentämisestä huolimatta lisätty kehittämispanoksia kehittämiseen käytettyjä työtunteja lisäämällä. Kuitenkin näissä jäädään melko kauas vaikkapa Pohjanmaan maakunnan vastaavista luvuista. Tässä kasvuyrittäjyyden ekosysteemin toimivuutta on siis myös parannettava yritysrakenteesta huolimatta.

Yritysten kansainvälistymistä kuvattiin yritysten viennillä. Yrityskantaan suhteutettuna Etelä-Pohjanmaalla vientiä on keskimäärin vain 35 000 euroa/yritys, mikä on paljon vähemmän kuin vertailumaakunnissa. Teollisuus on edelleen toimialoista vahvin kansainvälistyjä. Tässä suhteessa kasvuyrittäjyyden ekosysteemi ei ole erityisen hyvin toimiva. Maakunnassa ei ole riittävästi toimijoita, jotka tukisivat erityisesti yritysten kansainvälistymistä ja vientiä, vaikka sen suhteen onkin viime aikoina tapahtunut muutosta parempaan.

Toimenpide-ehdotuksia kasvuyrittäjyyden ekosysteemin toimivuuden parantamiseksi

Yritysten kehittymisen ja kasvun tukemiseen resurssit ovat rajallisia, eikä kaikkia yrityksiä voida huomioida. Tarvitaan kriteeristö “voittajien poimintaan”. Yritysten profilointi kasvumotivaation ja kasvumahdollisuuksien kautta auttaa ensimmäisessä valinnassa. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu kokoluokkien 5-9 ja 10-19 henkilöä työllistävät yritykset potentiaalisimmiksi kasvuyrityksiksi. Tämä olisi seuraava valintakriteeri. Lisäksi tuki voidaan sitoa myös saavutettuihin kasvun välietappeihin.

Yritysten profilointi auttaa myös tunnistamaan tarvittava tuki – onko tarpeen puskurointi, silloittaminen vai edistäminen. Puskuroinnilla tuetaan yrityksiä selviytymään resurssien niukkuudesta erityisesti aloitusvaiheessa. Silloittamisella pyritään tukemaan yritysten yhteyksiä tärkeiden sidosryhmien kanssa ja edistämisessä pyritään tukemaan yritysten kapasiteetin lisäämistä ja auttamaan uudistamaan, kehittämään ja kasvamaan.

Kaiken kaikkiaan kriteeristön kehittämisessä on kyse siis voittajien poiminnasta. Jokaisen ekosysteemin toimijan tulisi tunnistaa omista verkostoistaan tietyn profiilin yritykset ja sen jälkeen miettiä omia palvelujaan ko. yrityksille. Lisäksi tilitoimistojen rooli yrittäjän ensimmäisenä kontaktina tulisi kehittyä sellaiseksi polun aluksi, josta ohjataan sisään kasvuyrittäjyyden ekosysteemiin.

Kirsti Sorama
KTT, yliopettaja
SeAMK Liiketoiminta ja Kulttuuri

Tutkimus on osa *Kasvuyrittäjyyden aktivointi-hanketta*